

АВТОРСКА СПРАВКА ЗА НАУЧНИ ПРИНОСИ

В НАУЧНИТЕ ПУБЛИКАЦИИ НА Д-Р РУМЯНА МАРИНОВА-ХРИСТИДИ

(след получаването на докторска степен през 2004 г.)

Румяна Маринова-Христиди участва в конкурса за доцент с една самостоятелна монография, една книга в съавторство (издадена в чужбина), 19 статии и студии, публикувани в страната и 4 зад граница. Те са в няколко направления в сферата на съвременната българска история – политика в областта на образованието, българо-гръцки отношения след Втората световна война, изследвания и анализи върху живота на евреите в България по време на Холокоста и в периода на социализма. Особен тип публикации представляват тези, свързани с изследването на документи от Архива на Комисията по досиетата и издаването на документални сборници. В такава последователност и по тези тематични кръгове са представени научните приноси в публикациите ѝ след 2004 г., като номерацията им съответства на тази от списъка на нейните научни публикации.

I. Публикации, посветени на образователната политика в България след Втората световна война:

№ 1. Висшето образование в България от съветските до болонските реформи.
Университетско издателство „Св. Климент Охридски”, С., 2013 (390 стр.)

Монографията представлява цялостно изследване на състоянието, развитието, политиката и реалностите в българското висше образование от края на Втората световна война до съвременността. Тя е първи опит за систематизиране на проблема в два силно различаващи се исторически периода – социализма и прехода към парламентарна демокрация. Висшето образование като мощен фактор за налагане на различни идеологии и политики е подложено на непрекъснати реформи – от „съветизиране” в периода 1944-1989, през „тотална промяна” в първото десетилетие след краха на режима, до „болонизиране” след 1999 г. Във фокуса на изследването е характерната за комунистическия режим зависимост на образованието от политическия императив. Проследени са промените в

обхвата и насоките на тази зависимост, диктувани от спецификата на вътрешните и международните промени. Открити са положителните и отрицателните аспекти на съветския модел на висшето образование, както и на въвеждането му в български условия: „народната демокрация“ (9 септември 1944-1947 г.); налагането на съветския модел на социализма (1948-1953 г.); постепенното и неуверено „размразяване“ след Сталин, достигнало кулминацията си с развенчаването му през 1956 г. и бързо деградирало след смазването на Унгарската революция; реформаторския устрем на 60-те години; стабилизацията на 70-те, която се подхранва от активния диалог Изток-Запад, но ще се окаже измамна още в края на същото десетилетие; и 80-те години, белязани от кризата. Политическите характеристики на тези периоди са от решаващо значение за основните параметри на политиката във висшето образование. Проследени са реформите в образователната сфера след 1989 г., както и въвеждането на различните аспекти на Болонския процес от 1999 г. насам. Осмислени са пътят и перспективите за бъдещото развитие на българското висше образование като част от общото европейско пространство на висшето образование. Изворовата основа на монографията включва публикувани документи, но най-вече документи от Централния държавен архив и архива на Комисията за досиетата, въз основа на които се реконструира механизмът на формулиране и реализиране на целите на образователната политика.

На същите проблеми са посветени още 6 отделни публикации за различни периоди и аспекти, като три от тях предизвикват интерес в чужбина и са публикувани в международни издания на английски и италиански език. (вж. № 8 Образован ли е социалистическият човек? Развитие на образованието и науката в България по време на държавния социализъм 1944-1989. – В: Изследвания по история на социализма в България 1944-1989 г., Т. 2, София, 2010, с. 429-464; № 12. Българското образование – институции и законова уредба (1944-1989), В: Известия на българското историческо дружество, т. 41, 2011, с. 424 – 436; № 16 Европейски и глобални измерения на висшето образование. В: Болонски процес. Развитие на висшето образование. Сборник статии, издаден от Центъра за развитие на човешките ресурси и Националната група на Болонските съветници, С., 2012, с. 33-38; № 22 Bulgaria's Higher Education System and The Implementation of The Bologna Process. 2 th I n t e r n a t i o n a l Conference of Higher Education, 25-26 th September 2009, Portoroz, Slovenia. (paper available at www.emuni.si); № 24 Il Processo di Bologna in Bulgaria, *Pedagogia Piu Didattica. Teorie e pratiche educative. Rivista Quadrimestrale*, № 1, p. 83-88, Gennaio 2011, Trento; № 25. La formazione iniziale degli insegnanti in Bulgaria. La formazione dei docenti in Europa (A cura di Massimo Baldacci), “Bruno Mandadori”, Person Italia, Milano-Torino, 2013, p. 146-160;)

Публикацията на английски език за въвеждането на Болонския процес в България (№ 22) многократно е използвана и цитирана от чуждестранни изследователи, като тя представлява един от първите опити за систематично представяне на отделните измерения на Болонския процес в България, конкретното им приложение на местна почва и приобщаването на страната към европейското пространство за висше образование. Тематиката събужда интерес и в Италия, тъй като работата на авторката с италиански университети и участието ѝ в проект за Болонския процес в Италия, ѝ позволява да прави сравнения и паралели, които вълнуват италианските специалисти по висше образование. Резултат от този интерес е публикация № 24. Публикация № 25, която в частност проследява процеса на обучение и подготовка на учители в България също бе направена по предложение на италианската страна и бе включена в отделен сборник, посветен на подготовката на учители в Европа. Публикация № 16 разглежда европейските и глобални измерения на висшето образование, като акцентът е поставен върху интернационализацията, мобилността и начините за превръщане на Европа в световен лидер в областта на висшето образование и притегателен център за студенти и преподаватели в глобален мащаб.

II. Публикации в областта на българо-гръцките отношения:

№ 2. Книгата „История на България” е плод на усилията на авторски колектив в състав: Георги Бакалов, Христо Матанов, Пламен Митев, Иван Илчев и Румяна Маринова-Христиди. Тя е издание на гръцки език, което има за цел за запознае гръцката аудитория с българската история от древността до краха на социализма в страната през 1989 г. Румяна Маринова-Христиди е автор на последната част, която обхваща периода от 9 септември 1944 до 1989 г. Независимо, че текстът представлява цялостен анализ на съвременната българска история, поради специфичната насоченост на изданието, авторката поставя акцент върху българо-гръцките отношения, сложните лабиринти, през които те преминават от края на Втората световна война насам, както и влиянието върху тях на глобалните международни фактори и политиката на Студената война.

Публикация № 3 е посветена на един специфичен проблем, а именно образованието в Гърция през 50-те години на XX в. Съвременни изследвания по тази тема в България липсват и за написването на статията е използван автентичен гръцки изворов материал (превод на Румяна Маринова-Христиди), който разкрива състоянието и особеностите на образованието в съседната балканска страна в тежкото следвоенно десетилетие.

Публикация № 4 търси историческите паралели между България и Гърция след края на Втората световна война. Тя представлява един от малкото опити да се проследи

съвременната история на двете страни в сравнителен план. Открити са прилики и разлики, направени са аналогии и антиподи, като анализът показва силната зависимост на двете държави от някоя велика сила по време на Студената война, както и политическите решения, които всяка от тях взима за да остане в тази зависимост или за да търси варианти за самостоятелност.

Публикации № 5 и № 6 са посветени на отношенията между Тодор Живков и Константинос Караманлис в периода 1974-1981 г. За първи път политическият архив на К. Караманлис е преведен на български език (превод на Румяна Маринова-Христиди). Той представлява първокласен изворов материал, който хвърля нова светлина върху близките отношения между българския и гръцкия лидер, разкрива уважението, което Караманлис изпитва към Т. Живков и причините за това, и свидетелства за сближаването между двете страни, макар и принадлежащи на двата враждуващи политически и идеологически блока. Архивът дава интересни сведения за българската позиция по Кипърската криза, умелото лавиране на София между Анкара и Атина, както и за личните срещи между Живков и Караманлис и разговорите, водени по време на тези срещи.

Публикация № 11 е свързана с издирването на нови извори за изследване на т.нар. „възродителен процес“ в България от 80-те години на ХХ в. Тя се основава на извадки от гръцкия печат, свързани с „голямата екскурзия“ на българските турци от 1989 г. Преводът на статиите във вестниците е на Румяна Маринова-Христиди, а анализът на тези публикации разкрива специфичното отношение на гръцката страна към проблема – Гърция е единствената държава, която демонстрира разбиране, да не кажем дори положително отношение, към процеса, който всички останали осъждат. В този смисъл изворовият материал от гръцкия печат рязко се различава по тон и характер от всички други чуждестранни публикации и коментари по темата „възродителен процес“.

Публикация № 11 разглежда ролята на Константинос Караманлис в най-новата гръцка история. Статията е изградена на базата предимно на гръцка и западна литература, но също така е използван материал от политическия архив на Караманлис. Проследена е политическата кариера, политическата отговорност и съдбоносните решения, които този голям политик взима за страната си (например присъединяването ѝ към ЕИО през 1981 г.) и дълготрайните последствия и резултати за Гърция от тях.

III. Публикации относно историята и живота на евреите в България

В изследванията на Румяна Маринова-Христиди присъства и актуалната тема за паметта за годините на Холокоста и спасяването на българските евреи, както и новата за българската историография тема за евреите в социалистическа България.

Публикация № 7 е юбилейна книжка, посветена на 100-годишнината от откриването на централната софийска синагога. Изданието е на Организацията на евреите в България „Шалом” и е билингвистично – на български и на английски език. Румяна Маринова-Христиди е автор на текста в книгата (тя е съпроводена и с богат илюстративен материал), който проследява присъствието на евреи в българските земи от древността, през Средновековието до Освобождението, както и активното участие на евреите в живота на модерната българска държава до масовото им изселване в Израел през 1948-1949 г. Посочени са изявени български творци, общественици и други изявени личности от еврейски произход, допринесли за развитието на културния и обществен живот в страната.

Публикация № 18 разглежда непозната до този момент тематика, а именно Държавна сигурност и еврейската общност в България. Позовавайки се на голям брой непубликувани до момента документи, статията е първи опит за периодизация на отношението към евреите в периода на социализма, отразяващо световните тенденции по времето на Студената война и най-вече периодичното възраждане и затихване на анти-семитизма в Съветския съюз. Проследени са отделните фази на политиката на българските власти към останалите след войната евреи в страната, както и взаимоотношенията им с диаспората в Израел. Разледани са начините, по които са наблюдавани и манипулирани отделни личности от еврейски произход или пък групи евреи, разузнавателната и контраразузнавателната работа по еврейска линия и др.

Публикация № 20 е посветена на толерантността в българското общество, като за основен пример е дадено отношението към малцинствата и в частност към еврейската част от българския народ. Чрез историческа ретроспекция на многовековното съжителство между българи и евреи и чрез многобройните премери не само за взаимна толерантност, но и за общи цели, каузи, борби и ценности, авторката доказва тезата за толерантността на българите, на които расовият въпрос и религиозните борби са неприсъщи .

Публикация № 21 засяга една особена и неисследвана в историографията тема – тази за интегрирането на български евреи в разузнавателните служби на България и Израел. Статията е изградена изцяло върху непубликуван архивен материал и то върху документи, невъвеждани в научно обръщение до момента. Напълно нова е извлечената информация за изграждането на българска разузнавателна мрежа в Израел, за работата на Израелската легация в София сред българските евреи, ролята на световния ционизъм в условията на

Студената война и спецификите на отношенията между България и Израел, повлияни от противоборството между СССР и САЩ. Проследена е борбата между евреи-комунисти и евреи-ционисти в България, отношението им към алията (изселването в Израел), формирането и дейността на спедиторска кантора „Деспред“ (прикритие за разузнавателната база на България в Израел), прехвърлянето на агентура, подбора на агенти. Използвани и цитирани са конкретни лични оперативни разработки на определени лица, анализирани са задачите, методите на работа и приоритетите на Държавна сигурност в работата по еврейска линия.

Публикация № 23 е резултат от участие на авторката в международна конференция по проблемите на Холокоста, проведена в Солун, Гърция. Темата за спасяването на евреите от старите предели на Царство България и за депортирането на тези от новоприсъединените земи предизвика голям интерес в Гърция. Статията проследява отношението на българската държава и общество към евреите още от Освобождението насам, като основният акцент е поставен върху периода на Холокоста. Наред със спасението е засегната и темата за депортацията, като тезата на авторката е, че това става с участието на българските власти, за което те носят отговорност. Засегната е ролята на цар Борис III и правителството на Богдан Филов за превръщането на антисемитизма в държавна политика, за създаването на Комисарството по еврейските въпроси и въвеждането на антисемитско законодателство. В тезата за спасението е изтъкната ролята на целия спектър от българското общество – от крайно ляво до най-дясно, както и на някои негови институти като Българската православна църква.

IV. Изследвания, свързани с Архива на Комисията по досиетата

Накрая, но съвсем не по значение, трябва да се посочат изследванията, свързани с Архива на Комисията по досиетата, както и съставянето и издаването на документални сборници с документи от този архив.

Публикация № 9 е научен предоговор към документалния сборник „Държавна сигурност и промените в България 1944-1947“, на който Румяна Маринова-Христиди е съставител. Текстът е билингва – на български и английски език – и разглежда преобразуването на целия политически, обществен, икономически, социален и културен живот в преходния период на „народната демокрация“. На базата на многобройни непознати документи от архива на бившите тайни служби, са възстановени редица събития, които хвърлят светлина върху създаването, а след това и унищожаването на партийната система след 9 септември 1944 г., отношението на новата власт към отделни политически дейци, провеждането на Народния съд, грубата намеса на комунистите във вътрешно-партийния живот на

останалите ОФ партии и др. Водеща нишка е ролята на Държавна сигурност в тези събития, тъй като тя е един от основните инструменти на новата власт за нейното налагане във всяка сфера на живота.

Публикация № 13 представлява научен предговор към документния сборник „Държавна сигурност и образованието 1944-1989”, издание на Комисията по досиетата, на което Румяна Маринова-Христиди е съставител. Текстът е билингва – на български и на английски език – и проследява ролята на Държавна сигурност в областта на образованието. Интелигенцията, университетските преподаватели и студентите естествено са във фокуса на тайните служби и са поставени под постоянно наблюдение. Огромният документален масив по темата позволява да се проследят тези процеси в детайли, особено след създаването през 1967 г. на прословутото VI управление на ДС. На базата на анализ на тези документи, авторката застъпва тезата, че Държавна сигурност не се занимава с образователния процес сам по себе си, а с хората, които го осъществяват. Тя ги наблюдава, манипулира, профилактира. Мнозина се присъединяват към системата, други открито говорят срещу нея, трети оказват пасивна съпротива на идеологията и партийните директиви. Системата плътно наблюдава българските студенти и преподаватели, излизачи в чужбина, както и чуждестранните такива, пребиваващи у нас. Тези взаимодействия са проследени в настоящата публикация и са подкрепени с документите, публикувани в сборника.

Публикация № 14 е научен предговор към документален сборник, посветен на Държавна сигурност и „Прахката пролет”. Румяна Маринова Христиди е и съставител на сборника, който е билингвистично издание (на български и на английски език) на Комисията по досиетата. Събитията в Чехословакия от лятото на 1968 г. са детайлно проследени от българските агенти там, който докладват до началника на ДС не само по дни, но дори и по часове в най-напрегнатите моменти. Отошението на българското партийно и държавно ръководство към промените в Чехословакия, участието на България в инвазията, както и ролята на ДС в тези събития са проследени в научния предговор към изданието и са подкрепени с архивните документи, подбрани и публикувани в сборника.

Публикация № 15 представлява своего рода пътеводител по фондовете на Архивът на Комисията по досиетата, който има за цел да ориентира студентите и други млади изследователи относно типа, вида и характера на документалния масив, съхраняван в този специализиран архив. Целта е дипломанти, докторанти или други научни работници да бъдат подпомогнати в тяхната дейност по издирване и използване на архивен материал, свързан със съвременната българска история и периода на социализма, което би насърчило изследванията и публикациите в тази област.

Публикация № 17 е научен предговор към документален сборник, посветен на взаимодействието между Държавна сигурност и еврейската общност в България. Съставител на сборника е Румяна Маринова-Христиди, текстът е билингва (на български и на английски език), а изданието е на Комисията по досиетата. Публикуваните документи за първи път се въвеждат в научно обръщение и разкриват непозани до момента връзки и взаимодействие между Държавна сигурност, евреите, останали в страната и тези, заминали за Израел през 1948-1949 г. Интегрирането на граждани от еврейски произход в разузнавателните служби и на България, и на Израел, както и изграждането на разузнавателни и контраразузнавателни мрежи в двете страни също е предмет на анализ. Проследено е отношението на партийното и държавното ръководство към българските граждани от еврейски произход в различните години на социализма, като е направен опит за съпоставка с вълните на антисъветизъм в Съветския съюз и с отношението към ционизма в международен план.

Публикация № 19 е специфична и поради тази причина не се вмества в нито един от очертаните тематични кръгове. Тя представлява обширна научна рецензия на книгата „Турците в България” (плод на авторски колектив, издателство „Вагабонд”). Рецензията е публикувана билингва (на български и на английски език) в отделна книжка, издание на Организацията на евреите в България „Шалом”. В нея авторката посочва както достоинства, така и недостатъците на разглежданата книга, като прави научен анализ и оценка на цялостното ѝ съдържание.

СПИСЪК НА НАУЧНИТЕ ПУБЛИКАЦИИ НА РУМЯНА МАРИНОВА-ХРИСТИДИ,
ПРЕДСТАВЕНИ ЗА УЧАСТИЕ В КОНКУРСА ЗА ДОЦЕНТ ПО СЪВРЕМЕННА
ИСТОРИЯ НА БЪЛГАРИЯ

Монографии

1. Висшето образование в България от съветските до болонските реформи. Университетско издателство „Св. Климент Охридски”, С., 2013
2. История на България (на гръцки език), издателство Епикендро, Солун, 2014. В съавторство с: Георги Бакалов, Христо Матанов, Пламен Митев и Иван Илчев. Р. Маринова-Христиди е автор на частта „България в годините на социализма 1944-1989” (70 страници). Предстоящо отпечатване на книгата всеки момент. Приложен удостоверителен документ от издателството.

Студии и статии

3. Някои аспекти на образованието в Гърция през 50-те години на ХХ в. Преломни времена. Юбилеен сборник в чест на 65-годишнината на проф. Любомир Огнянов, С., 2006, с. 532-540
4. България и Гърция след Втората световна война. Исторически паралели. – Във: У н и в е р с и т е т с к и четения и изследвания по българска история, IV международен семинар, Смолян, 11-13 май 2006, с. 647-658.
5. България на Живков и Гърция на Караманлис: началото на едно приятелство (1974-1981). – М и н а л о, 2008, 4, с. 63-74.
6. Политическият архив на Константинос Караманлис за българо-гръцките срещи от 70-те години на ХХ в. – Н о в о време, 2009, 2, 139-151.
7. Българи и евреи: многовековно съжителство. – В: Евреите в България. С., 2009, издание на ОЕБ “Шалом”.

8.Образован ли е социалистическият човек? Развитие на образованието и науката в България по време на държавния социализъм 1944-1989. – В: Изследвания по история на социализма в България 1944-1989 г., Т. 2, София, 2010, с. 429-464

9.Научен предговор към документалния сборник „Държавна сигурност и промените в България, септември 1947 - декември 1947 г”. Издание на КРДОПБГДСРСБНА, София, 2010, с. 10-13. (Съставители: Тодор Трифонов, д-р Румяна Маринова-Христиди)

10.Гръцкият печат и “Голямата екскурзия” на българските турци от лятото на 1989 г. – В: Нови извори за изследване на „Възродителния процес”, С., 2011, с. 40-44.

11.Ролята на Контастинос Караманлис в най-новата гръцка история, В: Исторически личности и идеи. Сборник в чест на 60-годишнината на проф. Искра Баева, С., 2011, с. 146-154.

12.Българското образование – институции и законова уредба (1944-1989), В: Известия на българското историческо дружество, т. 41, 2011, с. 424 – 436.

13.Научен предговор към документалния сборник „Държавна сигурност и образованието 1944–1989”. Издание на КРДОПБГДСРСБНА, София, 2011, с. 10-12. (Съставители: д-р Орхан Исмаилов, д-р Румяна Маринова-Христиди)

14.Научен предговор към документалния сборник „Пражката пролет 1968 и Държавна сигурност”. Издание на КРДОПБГДСРСБНА, София, 2011, с. 10-14. (Съставители: Георги Георгиев, Тодор Трифонов, д-р Румяна Маринова-Христиди)

15.Архивът на Комисията по досиетата като извор за периода на социализма в България (пътеводител), В: Как се пише дисертация? Учебно-методическо помагало за млади изследователи - ч. 1, издание на Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски”, С., 2012, с. 37-79.

16.Европейски и глобални измерения на висшето образование. В: Болонски процес. Развитие на висшето образование. Сборник статии, издаден от Центъра за развитие на човешките ресурси и Националната група на Болонските съветници, С., 2012, с. 33-38.

17.Научен предговор към документалния сборник „Държавна сигурност и еврейската общност в България 1944–1989” – в съавторство в доц. Костадин Грозев. Издание на

КРДОПБГДСРСБНА, София, 2012, с. 12-15. (Съставители: доц. Костадин Грозев, д-р Румяна Маринова-Христиди).

18. Държавна сигурност и еврейската общност в България. В: Сборник с материали от международната научна конференция „Евреите в Източна Европа и Съветския съюз по време на Втората световна война и на Студената война (1939-1989)”, проведена на 2 и 3 ноември 2012 г. в СУ „Св. Климент Охридски”, С., 2013, с. 75-79 (в съавторство с Костадин Грозев).

19. „Помирение в историята или примирение с историята”, издание на в. „Еврейски вести”, С., 2013, с. 5-21/ Addressing the Past, Building the Future. Contested Issues in Bulgarian History: A review of the “The Turks of Bulgaria. History, Traditions, Culture” edited by Antoni Georgieff and Dimana Trankova, Sofia, 2013, p. 22-36

20. Взаимната толерантност като обществен модел: ретроспекция на отношенията между българи и евреи. В: България – средище на толерантността. Издание на БАН, С, 2013, с. 78-82.

21. Интегрирането на български евреи в разузнавателните служби на България и Израел през 60-те години на XX в. В: Интеграционни процеси през 60-те години на XX в. Съставител: проф. Искра Баева, Университетско издателство "Св. Климент Охридски", София, 2013, с. 197-205

Публикации в чужбина

22. **Bulgaria's** Higher Education System and The Implementation of The Bologna Process. 2 th International Conference of Higher Education, 25-26 th September 2009, Portoroz, Slovenia. (paper available at www.emuni.si)

23. «Евроπαϊκή εξαίρεση; Η μεταχείριση των Εβραίων στη Βουλγαρία κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου» (“A European exception? The treatment of Jews in Bulgaria during the Second World War”) in Antoniou, S. Dordanas, N. Zaikos, N. Marantzidis (edit.) “The Holocaust in the Balkans” (in Greek), Epikentro Publishers Thessaloniki, 2011, pp. 33-56.

24. Il Processo di Bologna in Bulgaria, Pedagogia Piu Didattica. Teorie e pratiche educative. Rivista Quadrimestrale, № 1, p. 83-88, Gennaio 2011, Trento.

25. La formazione iniziale degli insegnanti in Bulgaria. La formazione dei docenti in Europa (A cura di Massimo Baldacci), "Bruno Mandadori", Person Italia, Milano-Torino, 2013, p. 146-160